

L'Avenç
Octubre 2010

L'AVENÇ

Editorial

La llengua dels clàssics

La vitalitat d'una literatura es mesura, en bona mesura, pel públic al qual pot i sap arribar, però també per les possibilitats que té d'accedir, mitjançant la traducció, al diàleg que s'estableix entre les literatures d'arreu. És a dir, la seva salut dependrà també, de forma no gens menystenible, de la capacitat que tingui tant de ser traduïda a altres llengües com de traduir el que ve de fora. Normalitzada des de fa anys la traducció d'autors foranis (encara que amb excepcions i amb limitacions) al català, en els diagnòstics a què periòdicament assistim sobre l'estat de la literatura catalana, ocupa un lloc destacat la constatació positiva que, en els darrers anys –i gràcies en bona part als esforços fets arran de la participació de la literatura catalana a la Fira del Llibre de Frankfurt l'any 2007–, els llibres catalans comencen a ser traduïts amb una incipient normalitat en mercats editorials tan potents com l'alemany. L'èxit lector que hi han tingut autors com Jaume Cabré o Maria Barbal, amb desenes de milers d'exemplars de les seves obres venuts, són prou explícits al respecte. Aquesta és una via, cal no oblidar-ho, indispensable per a l'eventual professionalització de l'escriptor en llengua catalana, que sempre té al davant la limitació evident de la migradesa demogràfica del seu mercat natural.

Altrament, i amb un caire molt més minoritari però al mateix temps indispensable per assolir aquesta normalitat, hi ha iniciatives com la de **l'editorial Barcino** per traduir a l'anglès o a l'alemany els clàssics catalans medievals. Són passes petites, però significatives, en el bon camí. I més quan sabem que mercats com l'anglosaxó (i particularment el nord-americà), dels quals nosaltres som consumidors més que habituals, són en canvi poc receptius a la traducció d'altres llengües, que sovint s'ha de refugiar en segells minoritaris (com els llibres de la *New York Review of Books*, on sembla que aviat sortirà finalment publicada una traducció a l'anglès d'un clàssic del segle xx com és el *Quadern gris* de Josep Pla).

Però hi ha un altre aspecte del mercat editorial en llengua catalana on som encara lluny de l'anelhada normalitat: la presència habitual a les llibreries dels clàssics, tant els catalans (de totes les èpoques, incloses les més recents) com els traduïts al català. Feu-ne si no la prova amb Tolstoi, de qui enguany es commemora el centenari de la mort. Arreu, en molts casos (el castellà, sense anar més lluny) aquesta ha estat l'ocasió perquè se'n reeditin les traduccions, o bé se'n facin de noves –tot acomplint aquella exigència que diu que, periòdicament, cal retraduir els clàssics per tal d'acostar-los als lectors actuals. Doncs bé, per llegir *Anna Karènina* i *Guerra i Pau*, dos monuments de la literatura universal de tots els temps, en català seguim depenent de les traduccions, lloables en molts sentits, però sens dubte envellides, que en van fer respectivament, abans de la guerra, l'Andreu Nin i en Carles Capdevila (al respecte, caldria veure a més fins a quin punt eren traduccions fetes directament de l'original rus i no recolzaven, en poca o molta mesura, en una traducció francesa). Només de l'extraordinària *Khadjî Murat*, i d'alguns més de les *nouvelles* i contes de Tolstoi, en disposem de traduccions actualitzades. El mercat editorial en llengua catalana està obligat, i més en temps com l'actual, a fer exercicis constants de realisme: l'edició en castellà, per raons evidents de pes demogràfic i de potencial econòmic, seguirà sent aquella que els catalans majoritàriament consumirem –i serà més difícil, en aquest sentit, aspirar a un cert anivellament de les audiències com sí que pot aspirar, per exemple, la ràdio. La proporció que esmenta Xavier Folch en l'entrevista d'aquest mes, segons la qual de cada deu llibres venuts a Catalunya (ja no parlem del País Valencià o de les Illes!), set o vuit són en castellà és prou explícita. Però dins una política digna d'aquest nom de foment i protecció de l'edició catalana (on la responsabilitat dels plans d'ensenyament és molt gran), és evident que no podem ni hem de renunciar al fet que els lectors catalans tinguem accés als clàssics, tant els propis com els traduïts, en llengua catalana.

Perquè, tal i com ens adverteix Tony Judt en un llibre malauradament pòstum, «el passat té alguna cosa a en-senyar-nos». I és que, sosté Judt tot recolzant-se en una cita manllevada d'Edmund Burke, cal evitar la propensió juvenil a desfer-se del passat en nom del futur. La societat, va escriure Burke, és «una associació no tan sols entre els qui són vius, sinó entre els qui són vius, els qui són morts i els qui han de néixer.»